

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

А.В. Пилипчук

Криворізький державний педагогічний університет,

alishkapiliptcuk@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент Н.М. Макаренко

Вступ. З еволюцією людства та світу в цілому змінюються і ціннісні орієнтири сучасного покоління. Саме у юнацькому віці в людини починають формуватися власний світогляд, цінності та орієнтири, відповідно до яких вона реалізовує себе у житті. На формування цінностей впливає насамперед оточення людини, засоби масової інформації, сім'я, релігія, ідеали та норми, звичаї і традиції, ментальність.

Ю.М. Сошина зазначає, що ціннісні орієнтації сучасних підлітків будуть змінюватися в залежності від рівня освіти їхніх батьків, а також від позиції, займаної самою особистістю у своєму оточенні. А також на її думку, становлення ціннісних орієнтацій підлітка відбувається в ситуації серйозних соціальних, економічних і політичних змін у сучасному суспільстві: «Подібні трансформації соціокультурних реалій, на яких багато в чому базується самовизначення підлітка, призводять до того, що його життєві цінності формуються не просто в ситуації соціально-економічної нестабільності, а в ситуації ціннісно-нормативної невизначеності, коли серйозно порушені, характерні для стабільного суспільства, механізми передачі цінностей від старшого покоління молодшому» [3, с. 533-534].

Мета: визначити ціннісні орієнтири сучасної молоді.

На нашу думку, досліджувана тема є актуальною на всіх етапах розвитку світу, оскільки саме молодь є потужним його рушієм і вона формує напрямки та тенденції всього світу. Тому необхідно слідкувати за змінами ціннісних орієнтацій сучасної молоді, аби заздалегідь виявити та запобігти негативним тенденціям.

Виклад основного матеріалу. У психології існує безліч досліджень присвячених структурі цінностей сучасної молоді. Але результати подібних досліджень є, певною мірою, обмеженими, оскільки респондентам пропонується обирати із вже сформованого списку цінностей, що задаються як еталонні, при цьому існує ризик відкинути інші значущі для цього віку цінності.

Велику увагу віковим аспектам у формуванні ціннісних орієнтацій підлітків у своїх працях приділяли такі вчені: Л.І. Божович, М.Й. Боришевський, С.В. Кривцова, І.Ю. Кулагіна, А.Є. Личко, Д.Б. Ельконін.

Також формування ціннісних орієнтацій особистості досліджували О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, Л.Ф. Бурлачук, О.В. Петровський, І.П. Маноха, О.Т. Москаленко, М. Рокіч, В.А. Роменець, В.В. Столін.

На нашу думку, цікавою є стаття Ю. М. Красілової про ціннісні орієнтації, цілепокладання та функції прогнозу підлітків-правопорушників. Результати такого дослідження показали, що «... у більшості підлітків-правопорушників переважає недосконалий рівень. Даний рівень відображає низький рівень усвідомлення життєвої перспективи підлітка. Більшість неповнолітніх, яких ми віднесли до цієї групи відсутні проекти власного майбутнього, відсутні цілі, а також вони не вміють планувати свою діяльність, акцентують свою увагу лише на розвагах із друзями, подругою, або ж хочуть лише відпочивати, нічого не робити...» [1, с. 74]

На думку М. Вебера, цінності – це одне з підґрунтя, мотивів асоціальних дій, які засновані на вірі [2, с. 26].

Динаміку та особливості становлення ціннісно-мотиваційної сфери підлітків досліджували викладачі кафедри загальної та вікової психології Криворізького педагогічного університету Н.М.Токарева, А.В.Шамне, Н.М.Макаренко [4].

Ш. Шварц вважав, що цінності – це поняття або переконання, які належать до бажаних кінцевих цілей або вчинків, що виконують функції управління вибором або оцінкою лінії поведінки [2, с. 26].

Існує багато підходів та методів щодо визначення особливостей ціннісної сфери особистості в сучасній психології, зокрема «Теорія універсального змісту і структури цінностей», запропонована Ш. Шварцем. На його думку, в основі ціннісної орієнтації лежать мотиви, потреби людського існування, що розрізняються за ступенем значущості і які спонукають людину до дії. Наявні у людини мотиви та цілі складають особливу систему та відносяться до певного мотиваційного типу. Проаналізувавши велику кількість психологічних досліджень та наукової літератури, вчений виділяє 10 типів ціннісної орієнтації або мотиваційних типів, що утворюють ієрархію залежно від потреб індивіда: влада, досягнення, гедонізм, стимулювання, саморегуляція, універсалізм, прихильність (дбайливість), традиції, конформність, безпека [2, с. 26-27].

Для визначення ціннісних орієнтацій сучасної молоді нами було проведено онлайн-опитування у соціальній мережі Instagram серед української молоді віком від 14 до 25 років. Всього було опитано 26 чоловіка. Для даного дослідження ми використовували методику «Ціннісних орієнтацій» М. Рокіча. Вона складається з двох частин. У першій частині представлені термінальні цінності — переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути, а у другій - інструментальні — переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим у будь-якій ситуації [3, с. 532]. Кожен список складався з 18 пунктів. Учасникам дослідження необхідно було обрати один пункт із кожного списку, який він вважає найбільш пріоритетним у своєму житті.

Дана методика має велику кількість переваг як зручність, економічність і швидкість в обробці результатів, гнучкість — варіювання списків цінностей та інструкцій. Однак існують і недоліки як, наприклад, вплив соціальної бажаності або нещирість відповідей, тому опитування має добровільний характер.

Результати дослідження виявились наступними:

1. Термінальні цінності: більшість опитуваних, а саме 8 чоловік, вказали, що для них найбільшою цінністю є фізичний та духовний розвиток, на

другому місці за кількістю відповідей опинилось здоров'я, а на третьому - активне діяльне життя.

2. Інструментальні цінності: найчастіше називалися терпимість та чесність (по 4 відповіді на кожну), далі - раціоналізм, широта поглядів та відповідальність (по 3 відповіді на кожну).

Отже, проаналізувавши результати даного онлайн-опитування, можна дійти висновку, що сучасна молодь робить більший акцент на своєму розвитку, над власним фізичним і духовним вдосконаленням. Це, перш за все, пов'язано із великим впливом ЗМІ та відомих блогерів. Також такі результати є показником того, що сучасна молодь прагне змінювати себе і світ у позитивному напрямку, оскільки найпопулярнішими відповідями серед інструментальних цінностей були терпимість та чесність.

На другому етапі даного опитування респондентам було запропоновано уявити, яку б відповідь з кожного списку обрала ідеальна людина. Наступні відповіді були дещо відмінними від попередніх. У 9 респондентів перші і другі відповіді збігались повністю, у 3 - збігались частково, у останніх, а саме у 14 чоловік, відповіді були зовсім іншими.

Результати другого опитування подані у відсотковому співвідношенні у вигляді кругової діаграми.

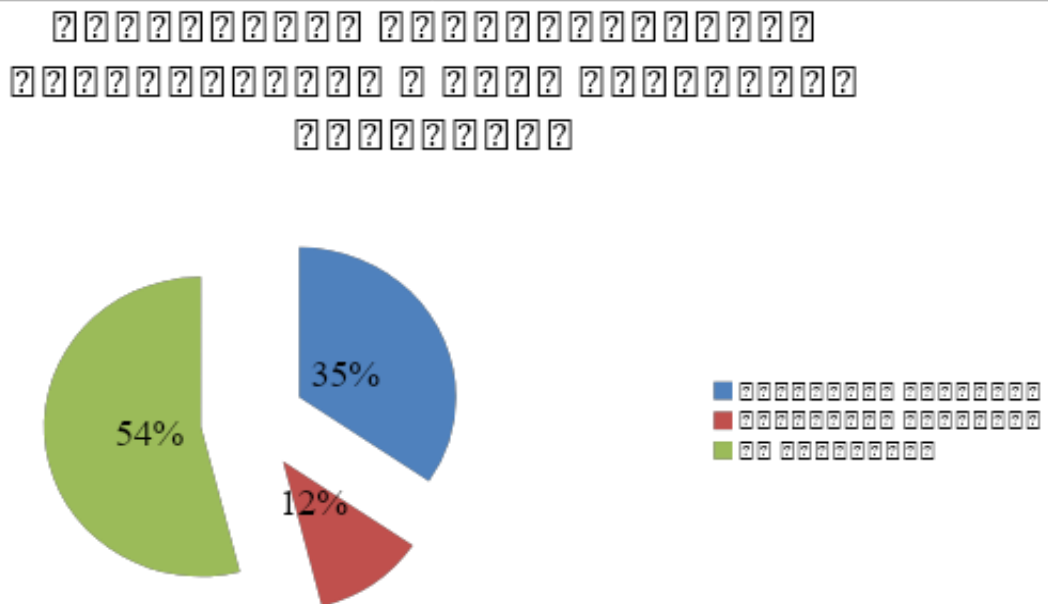

Рис.1. – Цінності ідеальної людини

На нашу думку, такі результати свідчать про те, що у половини опитаних ще не до кінця сформована структура власних ціннісних орієнтацій, до того ж, їх світогляд досить легко може піддаватися зовнішнім впливам.

Висновки. Досліджуючи ціннісні орієнтації сучасної молоді, з першого опитування ми виявили, що найбільш важливими термінальними цінностями в житті для неї є особистий духовний та фізичний розвиток, менш поширеними відповідями були «активне діяльне життя та здоров'я». Щодо інструментальних цінностей, найважливішими виявились терпимість та чесність. З результатів другого опитування, ми визначили, що на даному віковому етапі у людей ще не до кінця сформовані ціннісні орієнтири.

Але обсяги наукової статті не дають можливості дати розгорнутий варіант опису результатів та представити плани щодо подальших дій з вивчення питання. Це ми плануємо робити у подальших наукових дослідженнях та публікаціях.

Література:

1. Красілова Ю.М. Ціннісні орієнтації, цілепокладання та функція прогнозу підлітків-правопорушників. Київський Національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. С. 72-75.

2. Михайлишина У. Б. Соціально-психологічні засади функціонування цінностей у студентських групах в умовах освітнього середовища : дис. на здобуття наук. ст. д-ра псих. наук : 19.00.05. Сєверодонецьк, 2018. 525 с.

3. Сошина Ю.М. Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісно-сміслової сфери підлітка *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України Збірник наукових праць. Проблеми сучасної психології*. 2013. Випуск 22. С. 530-539.

4. Токарева Н.М., Шамне А.В., Макаренко Н.М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг: Інтерсервіс, 2014. С.97-104.